

De technologische industrie in Brussel: een belangrijke speler met toekomstperspectieven

Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en Kwalificaties (2003). *Panorama van de technologische industrie in Brussel*. Brussel.

Met zowel productie- als dienstenactiviteiten levert de technologische industrie in Brussel een grote bijdrage aan de gewestelijke economische ontwikkeling en werkgelegenheid. De technologische industrie is al lang in Brussel aanwezig, maar heeft door de opkomst van de dienstverlenende activiteiten een ware gedaanteverandering ondergaan. De werkgeversfederatie Agoria Brussel wou een nieuw licht werpen op de verschillende facetten van deze veranderingen en gaf het Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en Kwalificaties opdracht deze industrietak door te lichten. Een opdracht gefinancierd door het Europees Sociaal Fonds. Een uitgebreide enquête, uitgevoerd tussen april en juli 2003, resulteerde in een breed panorama van de hedendaagse technologische industrie. In totaal namen 174 ondernemingen aan de enquête deel. Met 25 510 werknemers vertegenwoordigen ze 66% van de werkgelegenheid in de Brusselse technologische industrie.¹

Dienstverlening in de Brusselse technologische industrie

Hoewel de Brusselse technologiebedrijven hoofdzakelijk actief zijn in de sectoren van de informatie- en communicatietechnologie, hebben ze toch ook hun plaats verworven in de elektrotechniek en -mecha-

niek, de metaalproductie, de automobielsector, de lucht- en ruimtevaart en de metalen en materialen. In een stedelijke context waarin het aandeel van de tertiaire sector aanzienlijk is en verder toeneemt, was een van de doelstellingen van de analyse na te gaan of er een verschuiving plaatsvindt van materiële productieactiviteiten naar dienstverlenende activiteiten. Op die manier toonde de enquête *de belangrijkheid aan van de dienstverlening in de technologische industrie in Brussel in 2002, niet enkel op het vlak van informatica maar ook bij de commerciële en ondersteuningsdiensten en productiegebonden diensten*. Hoewel iets meer dan de helft van de ondervraagde ondernemingen op basis van de administratieve statistieken als dienstverleners werd beschouwd, blijkt het na onder-

zoek om meer dan zeven ondernemingen op tien te gaan. Net als vijf jaar daarvoor levert een op vijf productieondernemingen in 2002 ook diensten. In totaal beperkt slechts 23% van de ondernemingen zich uitsluitend tot productie, deze zijn wel goed voor 30% van de werkgelegenheid (zie tabel 1).

Tabel 1.

Gepresteerde diensten in het kader van de Brusselse technologische industrie (Brussels Gewest; 2003).

%	Bedrijven	Banen
<i>Hoofdactiviteit: productie</i>	29,3	31,9
waarvan enkel productie	23,0	30,4
waarvan productie en diensten	6,3	1,5
<i>Hoofdactiviteit: diensten</i>	70,7	68,1
waarvan enkel diensten	67,2	65,6
– commerciële en ondersteuningsdiensten	19,0	37,4
– informaticadiensten	48,3	28,2
waarvan diensten en productie	3,4	2,5
Totaal	100,0	100,0

Bron: Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en de Kwalificaties.

Technologische industrie in Brussel: een belangrijke economische en sociale speler

Met ongeveer 36 500 werknemers vertegenwoordigt de Brusselse technologische industrie vandaag bijna 50% van de industriële activiteiten van het Gewest. De *werkgelegenheid in deze industrie* vertoont echter een *specifiek profiel*. Het is overwegend een mannenwereld met meer pendelaars, arbeiders en laaggeschoolden, terwijl oudere werknemers er minder vertegenwoordigd zijn. De belangrijke automobielsector weegt zwaar door in het profiel van de technologische industrie in Brussel. Als deze buiten beschouwing wordt gelaten, dan worden sommige conclusies afgezwakt of gaan ze zelfs in de tegengestelde richting. De pendelgraad daalt van 75% tot 67%, het aandeel van de arbeiders valt terug van 38% tot 23% (tegenover 19% voor het Brussels Gewest). Het aantal werknemers met een diploma lager onderwijs ligt dan zelfs onder het gewestelijk gemiddelde (3% tegen 11%). Ten slotte blijkt de werkgelegenheid in de Brusselse technologische industrie minder flexibel: nauwelijks 4% werkt deeltijds en ook slechts 4% heeft een contract van bepaalde duur tegenover respectievelijk 17% en 8% op het niveau van de gewestelijke werkgelegenheid voor alle sectoren samen (zie tabel 2).

De Brusselse technologische industrie genereert een *hoge gemiddelde omzet* van 13 miljoen euro per onderneming. Dit gemiddelde verbergt niette-

min grote verschillen. Ondernemingen met meer dan 200 werknemers, alsook de commerciële en ondersteuningsdiensten (vaak met veel werknemers in dienst) nemen een groot deel van de omzet van de sector voor hun rekening.

De technologische ondernemingen in Brussel creëren zowel 'stroomopwaarts' als 'stroomafwaarts' van hun activiteit veel werkgelegenheid en rijkdom, al is de precieze omvang hiervan moeilijk te becijferen. De studie heeft evenwel aangetoond dat de *Brusselse of nationale markt* een bevoorrechte plaats inneemt aangezien de meeste onderzochte ondernemingen er hun producten afzetten of er hun diensten verlenen. Toch draagt *de export* meer bij tot de globale omzet van de technologische industrie dan de binnenlandse markt. Bovendien werken meer dan acht ondernemingen op tien met *leveranciers in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Volgens bijna vier ondernemingen op tien is daar zelfs de meerderheid van hun leveranciers gevestigd.

Uitbesteding als vorm van organisatorische flexibiliteit ten slotte is de technologische industrie niet onbekend aangezien bijna *acht ondernemingen op tien* een of meer activiteiten uitbesteden. Een aantal van deze activiteiten wordt vaak toevertrouwd aan Brusselse ondernemingen, soms zelfs exclusief. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het onderhoud en de beveiliging van gebouwen, administratieve diensten en groepsrestauratie.

Tabel 2.

Profiel van de werkgelegenheid in de Brusselse technologische industrie en de totale werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Brussels Gewest; 2003).

%		Technologische industrie	Totalen van alle sectoren
Geslacht	Mannen	84,9	54,4
	Vrouwen	15,1	45,6
Leeftijdsstructuur	< 25 jaar	5,6	7,0
	25-44 jaar	70,0	62,0
	≥ 45 jaar	24,4	31,0
Studieniveau	Lager onderwijs	19,0	11,3
	Lager secundair	14,7	14,1
	Hoger secundair	26,2	28,0
	Hoger niet-universitair	19,8	22,0
	Universitair	20,3	24,6
Socio-professionele categorie	Bedienden	62,1	81,0
	Arbeiders	37,9	19,0
Woonplaats	Brussel	25,1	45,7
Type arbeidsovereenkomst	Onbepaalde duur	95,9	91,5
	Bepaalde duur	4,1	8,5
Arbeidstijd	Voltijdse arbeid	95,4	82,8
	Deeltijdse arbeid	4,6	17,2

Bron: Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en de Kwalificaties, RSZ, NIS.

Moeilijke conjuncturomstandigheden

Hoewel de Brusselse technologische industrie wel degelijk een belangrijke speler is, heeft de enquête ook bevestigd dat de Brusselse ondernemingen te lijden hebben onder de moeilijke conjunctuur. Gevolg: een dalende werkgelegenheid (-7,4%) en omzet (-8,7%) ten opzichte van 2000 en uitgestelde of zelfs afgevoerde investeringen. Dat heeft uiteraard een weerslag op de vooruitzichten van de ondernemers voor de volgende twee jaar: een onderneming op twee spreekt van een relatieve stabilisering van haar omzet, 20% verwacht zelfs een daling.

Lichtpunten

Ondanks de economische vertraging geven sommige punten uit de studie toch aanleiding tot optimisme aan de vooravond van het economisch herstel. We denken hierbij onder meer aan de aanwer-

vingsplannen, opleidingsinspanningen, O&O-activiteiten en hier en daar positieve vooruitzichten.

Ondanks de moeilijke conjuncturomstandigheden is een onderneming op twee van plan *in de nabije toekomst nog personeel aan te werven*. Bij vier ondernemingen op vijf is er zelfs sprake van het personeelsbestand uit te breiden. De ondernemingen denken hierbij voornamelijk aan informatici, gekwalificeerde arbeiders en personeel voor technische functies. Zoals bekend gaat het hier om *moeilijk te vinden krachten*. Zelfs in een periode van laagconjunctuur krijgen zeven op tien ondernemingen deze vacatures moeilijk ingevuld. Hiervoor worden vooral kwalitatieve redenen aangehaald: onvoldoende opleidingsniveau, zwakke taalkennis of een gebrek aan technische kwalificaties die specifiek zijn voor de technologische industrie. In het verleden zou zelfs een op drie ondernemingen bepaalde aanwervingen niet gedaan hebben bij gebrek aan geschikte kandidaten.

Wat het human resourcebeleid betreft investeren zowat alle ondernemingen in *opleiding* om de voor het beroep vereiste vaardigheden op peil te houden. Hoewel dit relatief minder is bij de kleinere bedrijven, doen ook zij veel inspanningen op dit gebied. Logischerwijze situeren de opleidingsbehoeften en -domeinen zich voornamelijk op het gebied van informatica, talen en de technische domeinen eigen aan de verschillende sectoren van de technologische industrie. Dit loopt niet toevallig samen met de bovenvermelde knelpuntberoepen.

Ook qua *onderzoek en ontwikkeling* zit de sector niet stil: 35% van de ondervraagde ondernemingen is actief op dit domein. En dan spreken we nog niet van de innoverende ondernemingen die deel uitmaken van een groep die haar onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten buiten Brussel uitoefent. Ten slotte ontwikkelen veel technologische bedrijven in Brussel *nieuwe diensten, producten en productietechnologieën* waardoor ze maximaal tegemoetkomen aan de noden en behoeften van hun klanten en zelfs *nieuwe markten* veroveren. Wat de vooruitzichten voor de komende twee jaren betreft, is de helft van de ondernemingen van plan diensten te ontwikkelen. Meer dan een kwart vermeldt ook de ontwikkeling van producten op maat of op vraag van de klant, de creatie van een website, de invoering van nieuwe software en commerciële contacten met 'nieuwe landen' om naar te exporteren.

Troeven en beoordeling van het Brussels Gewest als vestigingsplaats

Ongeveer 9% van de ondervraagde bedrijven zegt van plan te zijn uit het gewest weg te trekken. Hierdoor zouden 3 200 banen verloren gaan. Opgelet:

dit cijfer is geen indicatie voor een netto banenwinst of -verlies. Het houdt immers geen rekening met de eventuele 'aanwinst' van bedrijven die zich in Brussel willen komen vestigen. Als redenen voor een eventueel vertrek citeren de bedrijven: gebrek aan financiële steunmaatregelen, hoge gemeentelijke gewestbelastingen, mobiliteits- en veiligheidsproblemen, hergroepering van de vestigingen en onaangepaste bedrijfsgebouwen.

Mobiliteit, kennis, historische redenen, omgevingskwaliteit... zijn dan weer redenen die de ondernemingen ertoe kunnen aanzetten zich in het Brussels Gewest te vestigen. In het geval van de technologische industrie kan vestiging in Brussel voornamelijk worden verklaard omwille van historische redenen, (de nabijheid van) klanten en de woonplaats van de werkgever. De ondernemingen zijn het meest tevreden over de nabijheid van transportinfrastructuur, klanten, het stadscentrum en de grote verkeersaders.

Amandine Bertrand

Bénédicte Decker

Stéphane Thys

Sandy Van Rechem

Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en Kwalificaties

Noot

1. U kunt de studie downloaden op de website <http://www.bgda.be/> (Observatorium/Publicaties en studies) of aanvragen bij het Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en Kwalificaties, Anspachlaan 65, 1000 Brussel, 02/505.14.53.